

ANTEGNELSER TIL HENRIK STEFFENS’ „WAS ICH ERLEBTE“

I ANLEDNING AF HUNDREDAARET FOR VÆRKETS UDGIVELSE

AF

LOUIS BOBÉ

Henrik Steffens’ Livserindringer rummer en Mangfoldighed af Karaktérschildringer og biografiske Smaatræk til Belysning af samtidige Personer, som dog meget ofte kun anføres med deres Forbogstaver eller blot som N. Særlig vanskeligt er det at følge Traaden i Steffens’ rundt om spredte og tildels forblommede Udtalelser om hans vidt-forgrenede mødrene Slægt med dens hyppige Indgifte. Man forstaar ikke, hvilken Interesse tyske Læsere kunde have ved at gøres bekendt med alle disse Familieintimiteter og smaa Existenser fra dansk Samfundsliv. Selv herhjemme er Steffens’ bindstærke, tilmed paa Tysk affattede og i Breslau udgivne Memoireværk oprindeligt kun naaet til en snævrere Kreds, der kunde huske et halvt Aarhundrede tilbage i Tiden. For Nutidslæsere virker „Was ich erlebte“ paa mange Steder som Tilløb til en Nøgleroman.

Utvivlsomt lønner det sig Umagen at trænge gennem Anonymiteten og Maskeringen, hvorved der kan indvindes ikke saa faa personhistoriske Oplysninger, som hidtil ikke har været kendt eller benyttet af Specialforskere. Ved Gennemlæsningen af Værkets ti Bind støder man overalt paa Fejlhuskninger og Idéforskydninger, særlig i Omtalen af Forfatterens Barndom og Ungdom. Allerede J. P. Mynster paataalte forskellige Urigtigheder i Steffens’ Meddelelser. Hvad der i unge Dage mest havde stødt ham og hans Venner i Samværet med Steffens, var Upaalideligheden i hans Beretning om egne Oplevelser. Oehlenschläger fælder i et Brev til Beskow fra 1843 følgende haarde Dom om Værket: „Steffens er en genialske, godhjertig, men egenkærlig og uefterrettelig Vrøvler, som i sit Levnedsløb fortæller den ene Usandhed efter den anden – af Mangel paa Hukommelse, og vel ogsaa fordi Omstændighederne skal passe til hvad han vil.“ Prinsesse Louise Augusta ud-

taler sig i lignende Retning: „I mine Tanker taler Manden vel meget om sig selv, og i alt, hvad der siges om andre Mennesker, eller om Begivenheder, som han har oplevet i Forening med andre, meget fejlagtigt“.

Heller ikke i Tyskland fandt Steffens' Livserindringer en overvejende gunstig Modtagelse. Dette gælder særlig Alexander von Humboldt, der ikke yndede Forfatteren. Om de indtil 1841 udkomne Bind udtaler han sig i et Brev til Varnhagen af 4. Maj, at man i Sanssouci har pint og plaget ham med Steffens' kedsommelige Levnedshistorie. „Er De kommet efter,“ hedder det, „hvorledes Pietisme og Aristokratisme hos ham lader sig forklare ved de dobbelte Befrugtninger fra muldne Bedsteforældre, baade en Erkebisp (Absalon) og en Konge (Frederik IV.); det er nu *hans* Arvegods! Humboldts arrogante Domme om Steffens baade som Filosof og Menneske kommer ogsaa til Udtryk i Anledning af en Henvendelse fra Kong Christian VIII. til ham om at tage sig af den unge theologiske Kandidat J. A. Bornemann, den af Georg Brandes persiflerede senere Professor i Theologi ved Københavns Universitet. „Jeg sender,“ skriver Kongen, „denne med Talenter og Kundskaber begavede unge Mand til Berlin for at studere Filosofi hos min Landsmand Steffens, ikke præcist den Hegelske, men den, der kan bidrage til at retlede de ofte overdrevne Ideer hos vore moderne Filosofer. Steffens blev holdt tilbage i Berlin af hellige Baand, der er knyttede til den Taknemmelighed, han skylder Kongen af Preussen, men jeg ønsker, at hans Geni og Kundskaber ikke skal være tabt for os, og at den unge Lærde kan drage Nytte af alt, som staar i Forbindelse med min berømte Landsmand, der alene opvejer et helt akademisk Fakultet.“

Til Kongens Brev, som Humboldt forærede Autografsamleren Varnhagen, har han knyttet følgende Bemærkninger: „Af dette Brev ses, at de nordiske Konger troer, at der i Berlin gives en Steffens'sk Filosofi, der er gavnlig for Theologer, og ikke er Hegels.“ Han dadler Steffens' store Tomhed i al Erfaringsvidenskab og hans strafbart forføngelige Dagdriveri.

Tyve Aar efter Værkets Fremkomst gav den hvasse Kritiker CLEMENS PETERSEN Steffens' Levnedsbog følgende Omtale: „Denne Bog er i det hele taget saa fuld af Smaadigt, som vel muligt, naar den alligevel skal vedblive at være en interessant Bog, og hvor han fortæller Sandhed, er den saa fuld af Snørkler, at det bliver vanskeligt at adskille hvad der er Sandhed og hvad der kun som Snitværk er en pulchritudo adhærens.“

Den nyeste Vurdering af „Was ich erlebte“ (Oluf Friis i Biografisk Lexikon) lyder i sin Korthed saaledes: „Steffens' dybe Blik for Individualiteten og hans Erfaringer om Betydningen af de store Personligheder præger hans Erindringer med deres Rigdom af ypperlige Portrætter.“

En begrundet Kritik af Steffens' meget betvivlede Vederhæftighed kræver en dybtsøgende Prøvelse af hans Optegnelser ikke alene om de store, men ogsaa om de smaa Mennesker, han omtaler.

Steffens' Levnedsbog „Was ich erlebte. Aus der Erinnerung niedergeschrieben I-X“, udkom 1840-44. Umiddelbart efter dens Afslutning bragte F. Schaldemose (1845) en Oversættelse af Værket, ligeledes i ti Bind. Da jeg for længe siden omgikkes med Tanken at bringe et Udvalg paa Dansk af de Afsnit, der omhandler Steffens' Oplevelser i Norge og Danmark, gennemgik jeg Schaldemoses Oversættelse og kan kun sige, at den søger sin Mage i Upaalidelighed, i Ukyndighed i det tyske Sprog og Sjuskethed. Sætninger og Udtryk er oversprungne for Nemheds Skyld eller misforstaaede.

Medens den tyske Originaludgave er forsynet med gode Sag- og Personregistre, har Schaldemose skyet denne Umage.

Af Steffens' selvbiografiske Fragment „Wie ich wieder Lutheraner wurde“, er et Stykke oversat i O.Thomsens „Valkyrien“ 1831, III, 193, 247.

I Tyskland synes man mere end herhjemme at have bevaret Interessen for Steffens' Levnedsskildring. 1908 udkom: Henrik Steffens, Lebenserinnerungen aus dem Kreis der Romantik. In Auswahl herausgegeben von FRIDRICH GUNDELFINGER (Eugen Diederichs, Jena), med Indledning, biografisk Navneliste og Register. Som Titlen siger, gives der kun et Udpluk af Værket, og ses bort fra al Kommentering.

Det vilde stadigt være ønskeligt om der, som ovenfor berørt, kunde fremkomme en kommenteret, kritisk Udgave i Oversættelse af de Kapitler, der har Bud til danske og norske Læsere. Dette begrundes dels ved, at Originaludgaven nu er en Sjældenhed, dels fordi Steffens' Tysk ofte er præget af hans danske Herkomst.

I en Aarrække har jeg samlet Stof til en Kommentar til „Was ich erlebte“, men anser det nu for ret tvivlsomt, om jeg faar dette Arbejde gennemført. Jeg indskrænker mig derfor til her at meddele et første Afsnit, der omhandler Steffens' Barndom og Ungdom indtil hans Immatrikulation ved Universitetet, det Tidsrum af hans Fremstilling, der mest tiltrænger at underkastes en kritisk Prøvelse.

I. Afstamning.

Fra Henrik Steffens' Oldemoder VIBEKE MARGRETHE WELDINGH nedstammer flere af Danmarks navnkundigste Kulturslægter saasom Bang, Grundtvig, Zeuthen og Trojel, Familierne Friboe og Wildenradt.

VIBEKE MARGRETHE WELDINGH, Datter af HENDRICH WELDINGH til Edelgave († 1725) og REGINE MAGDALENE GETZ († 1709), var født 20. Febr. 1691 paa Edelgave, døbt 1. Marts i Smørum, † 26. Marts 1744 paa Anneberggaard, ægtede 1° 22. Juni 1706 Assessor i Kancelli-kollegiet CHRISTIAN WILDENRADT til Anneberggaard og Ellingegaard (1705), f. 1671 i Bergen, † 28. April 1723, bisat i Højby, der i første Ægteskab var gift med DOROTHEA SCHOW til Havreballegaard. 2° 1724 med Kommerceraad PEDER SCHWANE til Anneberggaard, f. o. 1692, † 1762, begr. fra Højby Kirke.

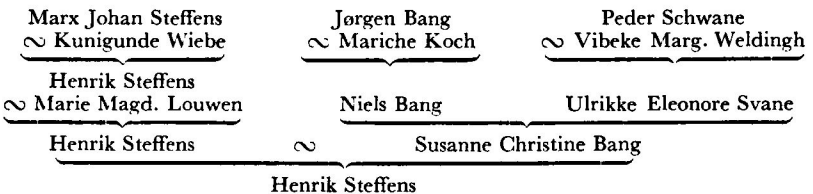
Vibeke Margrethe Weldings Børn af første Ægteskab var:

1. JOHAN WILDENRADT, f. 1707, døbt 30. Nov. i Højby Kirke, † 17. Juli 1770 i Faarevejle, Oberst.
2. CHRISTIAN WILDENRADT, f. 1710, døbt 5. Jan. i Højby Kirke.
3. ANNA (ANTOINETTE) DOROTHEA, f. 2. Aug. 1712 paa Anneberggaard, † 1754 i Vig Præstegaard hos sin Svigersøn Præsten HANS JØRGEN GARDE; gift 1° 8. Febr. 1730 i Højby Kirke med Kapitain HANS FRIBOE, f. o. 1675, † 18. Dec. 1747 i Fladstrand; 2° 1748 med Generalmajor FRIEDRICH WILHELM VON SCHINDEL, f. 3. Marts 1690, † 13. April 1755.

Børn af andet Ægteskab:

1. REGINA MARGRETHE SCHWANE, f. 1725, døbt 24. April i Højby Kirke; gift 25. Maj 1742 med Tolder i Rørvig JOHAN JUST KNOBLAUCH, † 1762 i Rørvig, bgr. 19. Jan., 63 Aar.
2. ULRICA ELEONORE SCHWANE, f. 1726 paa Anneberggaard, hjemmedøbt, fremstillet 14. Nov. i Højby Kirke, † 22. Sept. 1792 paa Anne-

Henrik Steffens' Anetavle:

berggaard. Gift 1° 1743 m. NIELS CHRISTIAN BANG (se ndfr.); 2° 22. Maj 1761 i Egebjerg Kirke med Kammerraad PEDER JACOB HANSEN til Anneberggaard og Egebjerggaard (Forældre: Gaardmand HANS PEDERSEN og KIRSTEN JACOBSDATTER), f. 11. Maj 1728 i Ostop, Taps Sogn, døbt i Aller, † 25. Jan. 1791, Forvalter ved de kongelige Godser i Odsherred. – Datter af 2. Ægteskab: KIRSTINE MARGRETHE HANSEN, f. 18. Maj 1763 paa Anneberggaard, † 29. April 1816 i Kbhvn., gift 1. Marts 1782 paa Egebjerggaard med „kgl. Inspektor ved de nye Indretninger i Ods Herred og Forvalter ved det kgl. Gods sammesteds“ cand. theol. FRANTZ VILHELM TROJEL, f. 27. Febr. 1746 i Fuglevig Præstegaard, † 10. Okt. 1819 i Kbhvn.

II. Slægten Steffens.

HENRICH STEFFENS fra Wilster, Ejer af Plantagen Steffenslust paa Rio Berbice; gift med MARIA MAGDALENE LOUWEN. – Søn:

HEINRICH STEFFENS, f. 11. Febr. 1744 paa Øen Rio Berbice, døbt 1. Marts, kom 1761 i Lære hos Amtskirurg ZIMMERMANN i Wilster, besøgte 1762 Felthospitaler i Meklenborg, Kompagni- og senere Eskadronskirurg i Friedrichsort, konditionerede indtil 1765 hos Amtskirurg F. V. GENSCHE i Kbhvn., studerede samtidigt Medicin, 1768 (23. Juni) antaget til at kurere de paa Odsherred Gods boende Bønder, der var angrebne af Radesygen (venerisk Smitte), 1770 (9. Marts) kirurgisk Examen, boede da i Underød, Egebjerg Sogn, 1771 (17. Juni), 1772 (1. Febr.) med. Ex., 1773 (3. Juni) Overkirurg ved Radesygehuset i Stavanger, 1775 (5. Marts) Regimentsfeltskær i 3. trondhjemske nat. Inf.-Regt., 1780 (16. Febr.) til 1. Husarregt. i Roskilde, fik 1781 (11. April) Løfte paa det første ledige Regimentsfeltskærembede, 1787 (8. Juni) Regimentsfeltskær i Kongens Regt., 1792 (1. Aug.), fortsat til 2. jyske Inf.-Regt. i Rendsborg, hvor han døde 27. Marts 1798. Gift med SUSANNE KIRSTINE BANG (s. d.).

1. ULRIKKE MAGDALENE, f. 6. Maj 1771 i Egebjerg, døbt 10. s. M.
2. JAKOB HANSEN STEFFENS, f. 13. April 1772, døbt 13. Maj i Egebjerg; 1788 Undero cer i Artillerikorpsset, Stykjunker, 1791 Sekondltnt. i Artilleriet, 1802 kar. Kapitain ved Artillerikorpsset og à la suite, 1803 Lærer i Matematik ved Artilleriinstitutet og 1804 ved Ingeniørkorpsset, 1807 Kommandør for Strickers Batteri under Kbhvn.s Forsvar, 1808–14 Lærer i Fortifikation ved Landkadetakademiet, 1808 Major ved Ingeniørregt., 1809 virkelig Major, 1811 28. Jan. R* og Medlem af Videnskabernes Selskab, † 20. Aug. 1815 i Hørsholm.

- Gift 12. Maj 1802 med EVA OLIVIA SCHIØTT (Forældre: Kammeraad, Kasserer ved Enkekassen FREDERIK SCHIØTT og DOROTHEA MANDIX), f. 1780 i Kbhvn., døbt 9. Marts (Helligaands K.), † 8. Juni 1817.
3. Henrich Steffens, 1773–1845.
 4. NIELS CHRISTIAN BANG STEFFENS, f. 18. Aug. 1774 i Stavanger, 1790 Student, 1796–98 Kirurg ved Frederiks Hospital, bestod 1797 kirurgisk Examen, 1798 Underkirurg ved sjællandske Inf.-Reg. og Distriktslæge ved de Fattiges Væsen i Kbhvn., fik 1801 (30. Jan.) Tilladelse til paa nogen Tid at følge de krigsførende Armeer for at erhverve sig Kendskab til et Feltlasarets Indretning, 1802 (14. April) Regimentskirurg i Trondhjem samt Medlem af Overkommissionen for de offentlige Stiftelser, rejste 1806 uden Permission til Kiel for hos Kronprinsen at klage over Autoriteterne i Trondhjem, men blev beordret til strax at tiltræde Hjemrejsen, paa hvilken han døde 7. Juli 1806. Ugift.
 5. ULRIKKE ELEONORE, f. 27. Sept. 1775 i Stavanger, i 1801 Husjomfru hos Kammeraad J. F. Heinzelmann, † 14. Nov. 1852 i Trondhjem; gift 17. Jan. 1801 med Borgmester i Trondhjem CASPER PETER HAGERUP, f. 12. April 1777 i Christianssand, † 28. Aug. 1840 i Trondhjem.
 6. PEDER FREDERIK SVANE STEFFENS, f. 31. Dec. 1776 i Stavanger, dbt. 7. Jan. A. eft.; 1796 Fændrik paa Underofficers Traktement i 2. jyske Inf.-Regt., 1799 til Prins Frederiks Regt., 1801 Sekondltnt. ved Kronprinsens Regt., 1803 (12. Aug.) Landinspektør, 1804 kar. Premierltnt. og à la suite ved Regimentet, fik s. A. Tilladelse til at gaa i engelsk Tjeneste, men vendte samme Aar tilbage, 1806 virk. Premierltnt., fik 1808 Bevilling paa at gennemgaa og øve Felt-, Garnison- og Kompagnitjenesten med samtlige til København kommanderede Landeværns officerer, 1810 Stabskapitain og beordret til Matrikuleringstjenesten i Kbhvn.s Amt, holdt fra 1811 Forelæsninger over anvendt Krigskunst og Historie for samtlige Officerer af Kbhvn.s Garnison, 1813 (16. Aug.) til Tjeneste ved Auxiliærkorps, 1814 (19. Juni) ansat hos Chefen for 2. Auxiliærkorps, s. A. (23. Febr.) R* og Afsked (22. Aug.), 1816 Kapitain à la suite i 3. Reg. i Nr., 1820 afsk. som Major, og Guvernør i Guinea (6. Maj) (14. Maj), † dér 5. Sept. 1821. Gift (efter 13. Maj) 1816 med HEDEVIG CHARLOTTE CHRISTINE VON WASMER (Forældre: Oberstlieutenant LORENZ JACOB VON WASMER til Möhlhorst og Sophie Henningia von Brockdorff), f. 4. April 1794 i Ekernförde † 19. Maj

- 1851; skilt, (g. 2° 19. Sept. 1820 m. Major i 5. Jægerkorps HANS JOACHIM SACHAU, f. 16. Marts 1790 i Guntz, døbt 20. s. M. i Nor-torf, † 22. Maj 1849 i Christiansfeldt).
7. MARIE MAGDALENE, f. 19. Aug. 1778 i Trondhjem, † 10. Marts 1850; g. 26. Okt. 1796 m. Sognepræst til Skamby FREDERIK BAGGER ZEUTHEN, f. 10. Nov. 1767 i Skamby, † 12. Juni 1851.

III. Slægten Bang.

Slægten Bang kom til Odsherred med Sønnerne af Sognepræst i Vorbasse JØRGEN JØRGENSEN BANG († 1720) og Hustru MARICHE KOCH († 1736): OLE ANDREAS BANG (1708–78), Skoleholder i Vig, gift 1725 m. LUCIA MAGDALENE PETRÆUS († 1705) – og Forvalter af de kgl. Godser i Odsherred, Kammerraad NIELS CHRISTIAN BANG, f. 1699, † 5. Dec. 1760 paa Anneberggaard, 61 Aar, 9 Mdr., 2 Uger og 4 Dage gl., gift 1° m. CATHARINE MARIE KLÆR, f. 1704, † 8. Juni 1743, 39 Aar, begr. fra Egebjerg Kirke; 2° 1743 m. ULRICA ELEONORE SCHWANE (SCHWAAN), se ovfr.

Niels Christian Bangs Børn af 1. Ægteskab med Catharine Marie Kier:

1. JØRGEN ANDREAS BANG, f. 1730 i Ulkerup, Egebjerg, døbt 21. Sept.; 1747 Student, 1753 res. Kapellan i Vig og Asminderup, 1757 Sognepræst sammesteds, 1759 i Store og Lille Fuglede, 1781 i Korsør og Taarnborg, † 24. Aug. 1791. Gift 28. Nov. 1758 i Højby med CHRISTINE CHARLOTTE FRIBOE, f. 1735 paa Anneberggaard, døbt 22. Aug. i Højby, † 26. Dec. 1788 i Taarnborg.
2. OLUF LUNDT BANG, f. 11. Sept. 1731 i Egebjerg, døbt 13. s. M., 1750 cand. theol., 1753 cand. jur., 1758 Prokurator for Højesteret, 1763 Kammeradvokat, 1777 adlet, 1779 Etatsraad og Vicegeneralprokurør, 1780 Sæde i Kancellikollegiet og Assessor i Højesteret, 1783 Konferensraad, 1784 Generalprokurør, 1786 Medlem af den store Landbokommission, 1788 Justitiarius i Hof- og Stadsretten, førte 1772 i Skilsmisssagen mellem Kongen og Dronning Caroline Mathilde Sagen for førstnævnte og Forsvaret for Enevold Brandt, † 27. Sept. 1789 i Kbhvn. (Hellig. K.). Gift 1° Aug. 1762 i Kbhvn. med ANTHOINETTE FREDERICA HORN (Forældre: Konferensraad, Justitiarius i Hof- og Stadsretten FREDERIK HORN og METTE SOPHIE TORM), f. 1741 i Kbhvn., døbt 18. Aug. (Fr. ref. K.), † 25. Marts 1773 i Kbhvn.; gift 2° 4. Aug. 1773 i Kbhvn. (Frue) med ELSE MARIE SCHJØDT (Forældre: Justitsraad NIELS SCHJØDT

- og ANTOINETTE BOERTMANN), f. 21. Okt. 1735 i Kbhvn., døbt 22. s. M., † 26. Jan. 1802 smst. (g. 1° 3. Okt. 1759 med Brygger NICOLAI THICOU, f. 1732, † 1762).
3. HANS HENRICH, f. 1733 i Egebjerg, døbt 28. Febr., † smst. 1734, begr. 17. Dec.
 4. JENS, f. 1734 i Egebjerg, døbt 11. April, † 1734 smst., begr. 17. Dec.
 5. KAREN SOPHIE BANG, f. 22. Maj 1735 i Egebjerg By, Daaben publ. 29. Juni, † 22. Maj 1794; gift 31. Aug. 1753 med Sognepræst i Grevinge i Ods Herred, Provst VALENTIN CRUSE, f. 21. Aug. 1712 paa Hagedstedgaard, † 14. Juni 1774 paa Ledreborg (gift 1° 18. Nov. 1739 med INGEBORG PECKEL, † 7. Juni 1752).
 6. DORTHE MARICHE, f. 12. April 1738 i Egebjerg By, † 1790; gift 1° 12. Nov. 1756 med Købmand i Nykøbing (Ods H.) SVEND BRUUN, † 1758; 2° 7. Marts 1759 med Købmand i Nykøbing (Ods H.) CHRISTEN NICOLAI LIND, f. 27. Juni 1725 i Holbæk, † 1800.
 7. JAKOB, f. 9. Marts 1739 paa Egebjerggaard, hjdbt. 10. s. M., 1775 Amtsforvalter over Ringsted og Sorø Amter, 1779 over Odense, Dalum og Rugaard Amter, Justitsraad, † 5. Marts 1797. Gift 1783 i Odense med JOHANNE WALTHER (Forældre: Kontrollør LAURITZ WALTHER og KAREN RING), f. 1754 i Kbhvn., døbt 16. Jan. (Holmens K.), † 22. Aug. 1822.
 8. JOHANNES, f. 13. Marts 1741 paa Anneberggaard, døbt i Egebjerg K., † 1762 i Kbhvn., i Lære hos en Vinhandler.
 9. CHRISTIAN NIELSØN, f. 15. April 1742 paa Anneberggaard, † 6. Jan. 1743 smst.
 10. CARL, f. 7. Maj 1743 paa Anneberggaard, † s. A.

af andet Ægteskab med Ulrica Eleonore Schwane:

1. PEDER SCHWANE BANG, f. 21. Okt. 1744 paa Egebjerggaard, 1764 cand. theol., 1769 res. Kapellan i Vig og Assendrup, 1774 Sognepræst til Hitterøen og 1787 til Vig og Asminderup (kaldet af sin Svigerfader), † 17. Maj 1792. Gift 1769 med IDA JOHANNE ROBERT (Forældre: Sognepræst ved Viborg Graabrødre K. POUL ROBERT og METTE MARIE MERTZ), f. 3. Aug. 1743 i Utterslev, døbt 9. s. M., † 6. Aug. 1800.
2. VIBEKE MARGRETHE BANG, f. 25. Nov. 1745 paa Egebjerggaard, † 1773 i Kongsberg; gift 1760 med Sognepræst i Nykøbing og Rørvig HANS THOREBYE, f. 1716 i Tønsberg, † 19. Marts 1761; 2° 10. Juni 1763 paa Anneberggaard med Provinsialmedikus i Holbæk, Bjergmedikus i Kongsberg, Dr. med. NICOLAI NISSEN

- STORM, f. 19. Sept. 1731 i Svendborg, † 23. Juni 1771 i Kongsberg; 3° 1772 i Kongsberg med Overbjergamtsskriver ANDREAS RIEGELS.
3. FREDERIK LUDVIG BANG, f. 5. Jan. 1747 paa Egebjerggaard, 1761 Student fra Herlufsholm, 1767 medicinsk Embedsexamen, 1773 Dr. med., 1775–1800 Overmedikus ved Frederiks Hospital, 1782 Prof. med. designatus, 1800 Prof. ordinarius, 1811 Etatsraad, † 26. Dec. 1820 i Kbhvn. Gift 1° 17. Okt. 1777 i Kbhvn. (Garn. K.) m. FREDERIKKE NICOLINE CHRISTIANE RING (Forældre: Hospitalsinspektør HIERONYMUS RING og KAREN SOPHIE ROSENGAARD), f. 1749 i Kbhvn., døbt 6. Nov. (Garn. K.), † 6. Maj 1779 smsts. (Nic. K.); gift 1° 27. April 1770 med Kammerraad, Hospitalsinspektør CHRISTIAN GUTZON PETER MYNSTER, f. 12. Sept. 1741, † 17. Febr. 1777, i hvilket Ægteskab hun havde Sønnerne Lægen OLE HIERONYMUS MYNSTER (1772–1818) og Biskop JACOB PETER MYNSTER (1775–1854); 2° 24. Sept. 1779 i Kbhvn. med INGEBORG MADTZEN (Forældre: Brygger LARS MADTZEN og ANNA CATHARINA BERTHELSDATTER), f. 1754 i Kbhvn., døbt 28. Nov. (Frels. K.), † 9. Aug. 1781 smst. (Trin. K.); (gift 1° 1772 med Skibsfører NIELS MOHRUM, † 1779), 3° 10. Jan. 1782 i Kbhvn. (Helligg. K.) med LOUISE HANSEN (Forældre: Sognepræst ved Helligaands Kirke i Kbhvn. MOURITS HANSEN og ANNE DOROTHEA MUUS), f. 1765 i Kbhvn., døbt 26. Juli (Helligg. K.), † 16. Jan. 1845 i Ferslev ved Frederikssund.
4. CATHARINE MARIA, f. 1. Juli 1748 paa Egebjerggaard, † 17. Sept. 1822 i Præstø; gift 4. Okt. 1768 med JOHAN GRUNDTVIG, f. 22. Nov. 1734 paa Sejerø, døbt 24. s. M., 1766 Præst i Odden, 1776 i Udby, † 5. Jan. 1813 i Udby, – Søn: Nicolai Frederik Severin Grundtvig.
5. CHRISTIAN HENRICH, f. 3. Okt. 1749 paa Egebjerggaard, † 1779 i Frederikshald, kgl. Fuldmægtig ved Toldvæsenet i Vestindien.
6. SUSANNE CHRISTINE, f. 24. Jan. 1751 i Egebjerg By, † 10. Maj 1788 i Kbhvn. (St. Kongensgade 29), bgr. 15. s. M. paa Garnisons Kirkegaard, gift med Henrich Steffens.
7. CARL VILHELM, f. 1755 i Egebjerg By; 1772 Sekondltnt. i Prins Frederiks Regt., 1781 Premierltnt., afsk. 1789; 1802 Major i nordsjællandske Landeværnsregt., afsk. 1803, † 21. Jan. 1806; gift med ANNA MARIE MADTZEN, Søster til ovennævnte Ingeborg Madtzen, f. 11. April 1752, † 6. Marts 1807 (gift 1° m. Brygger JOHAN HENRIK FRIBERT).
8. JOACHIM ÆMILIUS, f. 5. Dec. 1755 paa Egebjerggaard, døbt 12. s. M.;

Assistent i asiatisk Kompagnis Tjeneste i Trankebar, Superkargo, Købmand i Hillerød og i Holbæk, hvor han ejede Oldgaarden og byggede Slotsmøllen. Han døde her 9. Febr. 1827. Gift 1782 m. CATHRINE MARIE CRUSE (Fader: Sognepræst i Grevinge VALENTIN CRUSE, s. ovfr.), f. 18. Okt. 1763 i Grevinge, døbt 24. s. M., † 29. Marts 1839 i Engelstrup.

9. JOHANNES OTTO, f. 6. Febr. 1760 i Egebjerg By, † 23. Juni 1798 paa Holbækgaard, Kancellisekretær.

IV. Barndomsminder fra Odsherred.

Henrik Steffens har gengivet de gamle Sagn, der i hans Barndom fortaltes om Slægten Bangs Anseelse i dens Hjemegn Odsherred.

„Jeg mindes,“ hedder det, „særligt en Kone, hvis Mand fordem havde tjent som Skovløber (als Förster), hvis jeg ikke tager Fejl, og døde i høj Alder, benaadet, i det mindste med Titel af Lieutenant. Denne Kone var højt oppe i Firserne, men endnu meget rask og rørig; hendes Moder var bleven nogle og halvfems Aar gammel, og hun havde ogsaa ligesom sin Mand staaet i tjenende Forhold til Familien. En slig Vedholden blandt Familiemedlemmerne indbyrdes, flere Slægtled igennem, en saadan Tradition gennem trofaste Tjenere af en noget højere Klasse, er vel nok bleven stadig mere og mere sjælden i Evropa. Den førnævnte gamle Lieutenantsenke havde en Fond af Erindringer om Begivenheder i hele det 18., ja endog fra det 17. Aarhundrede, som hun eller hendes Moder havde oplevet. Jeg husker især, hvad hun fortalte om et Besøg af Frederik IV. Kongen skulde have opholdt sig nogle Dage paa Anneberggaard. Ejerens Hustru havde efter hendes Udsagn været overordentlig smuk. Kongen kunde ikke skjule sin Tilbøjelighed, og hun gav os med sagte Stemme, ligesom med frygtsom Fortrolighed at forstaa, at Kongen turde være bleven nærmere bekendt med Fruen i Huset end ret og billigt. Hun syntes at ville antyde Muligheden af, at der gennem vor Oldemoder randt kongeligt Blod i vore Aarer. Manden, berettede hun videre, havde været yderst skinsyg og næppe formaet at skjule sin Mistanke. De ægteskabelige Forhold havde længe været meget formørket. Efter at have fortalt alt dette med et vist umiskendeligt Præg af lønlig Velbehag, forsikrede hun, at hun ingenlunde troede, at den brave Kone var sunket saa dybt, om hun end ikke var forblevet ligegyldig over for Kongens Kærlighed. Hun besvor os at hemmeligholde Sagen,

og det hele gjorde paa mig Indtryk af, at det var en Skandale, der kunde være hændt Dagen forud.“

Om Lieutenantsenken, denne levende Familiekrønike, der aabenbart har spillet en betydelig Rolle i Henrik Steffens' Drengfantasi, kan oplyses følgende. CARL FRIDERICH von FÖRSTER, dette var hans Familienavn, ikke hans Bestilling, var født i Sachsen 1705, blev 1761 Lieutenant i Drabantgarden, udnævntes 1763 til virkelig Lieutenant, boede efter sin Afsked fra Krigstjenesten (1772) i Nakke (Rørvig S.), hvor han døde i 1775, i en Alder af 70 Aar og blev begravet mellem de øverste Stole i Kirken i Rørvig lige uden for Prækestolen. Han havde 27. Juni 1764 ægtet CATHARINE SOPHIE SIMONS, født 6. Dec. 1716, der 1787 boede paa Gaarden i *Nakke* 71 Aar gl., og havde to Tjenestefolk i Huset. Hun døde 1797 og blev begravet i Højby Kirke, 81 Aar gl. Fru Förster var Datter af HENDRICH SIMONS, der fra Lieutenant i fyenske nationale Infanteriregiment havde tjent sig op til Kaptajn i vestre smaalandske Nationalregiment (1739 Garnison i Laurvig) og døde 15. Febr. 1749. Han var gift med DOROTHEA WINSLOW, Datter af Præst i Næsby (Tybjerg Herred) CLAUS JAKOBSEN WINSLOW, født 4. Marts 1686 i Næsby og døde først 1. Marts 1780 i Højby. Hun opnaaede saaledes, som Steffens rigtig bemærker, en usædvanlig høj Alder, saa nær 94 Aar. Endnu i 1817, i Nürnberg, mindes han fra Barndommens Dage sin Slægtning(?), altsaa Fru Förster, der, trods de firsindstyve Aar stadig lystig og meddelsom vidste at fornøje ham med Fortællinger fra sin ogsaa firs Aar gamle Moders Ungdom.

Overleveringen om Frederik IV.s ømme Forhold til Fruen paa Anneberggaard maa sigte til den førnævnte VIBEKE MARGRETHE, hans Oldemoder, og Kongens Besøg tidsfæstes til hendes andet Ægteskab med PEDER SCHWANE. Denne blev 1712 Student fra Sorø (Petrus Petrides Schwan) og var fra 1715 Huslærer for Fruens Børn af første Ægteskab med Assessor Wildenradt. Ved sit Giftermaal blev han Ejer af Anneberggaard og ansøgte samme Aar (1724) om Titel af Kommerceraad. Dette blev ham bevilget mod at han afstod en af Kongen under 7. Juli 1710 udstedt Obligation, lydende paa 400 Rdlr. Schwane døde 1762 og blev 11. Juni s. A. begravet i Højby Kirke. Ægteparrets førstefødte Barn, – Moderen var da lige fyldt 33 Aar – var Henrik Steffens' Bedstemoder ULRIKKE ELEONORE (Dronningen af Sveriges Navne), døbt 2. April 1726 i Højby Kirke (se ovfr.).

Af alle de Sagn, Henrik Steffens har lyttet til, naar hin gamle Sibylle lukkede sine Minders Skrin op, hvad enten hun fablede om

Marsk Stigs natlige Bisættelse, om kongelig Elskov eller om Skibsforlis i mørke Stormnætter, er der kun eet, der har inspireret ham digterisk: Sagnet om *Bruden fra Røvig*. Lige op til Nutiden har det efterladt Spor i vor Litteratur i Digte, Romaner og Nøveller. Optrykt i den Skikkelse, Steffens har givet Sagnet, i Novelleform, og derefter optaget i Anthologier, udvalgte Læsestykker og Skolebøger, har det baade i Tyskland og herhjemme sat Ungdommens Fantasi i Bevægelse gennem flere Slægtled og lever endnu i den almindelige Bevidsthed.

Novellens Tilblivelse kan, som paavist af Prof. P. Holzhausen i Bonn, følges tilbage til 1798. Blandt Filosofen Schellings efterladte Papirer findes, som hans Biograf Plitt meddeler, „paa et Blad, nedskrevet af en Ikke-Tysker“, en Fortælling, der af Steffens bragtes med til Jena, hvor han sluttede Venskab med Schelling, der ligesom Goethe blev betaget af det dramatiske Sujet. Steffens' Nedskrift lyder saaledes i Oversættelse:

„I Sjælland, ved Danmarks Kyst, laa en Landsby. Denne Landsby havde en Kirke, som laa en halv Mil derfra, ganske ensomt, og hvis Præst boede i selve Landsbyen. En Lørdag Aften ved Midnatstid, da Præsten endnu sad oppe og studerede sin Prædiken til næste Dag, kom to fremmede Folk ind til ham og sagde, idet de viste ham en Mængde Dukater og en ladt Pistol, om han straks vilde gaa med dem til Kirken og vie et Par dér. I saa Fald skulde han have Dukaterne, men hvis han ikke gjorde det, saa vilde de skyde ham ned paa Stedet. Præsten betænker sig ikke længe og siger, at han vil gaa med, og saa førte de to Mænd ham til Kirken. Da han nu kom derhen, finder han hele Kirken oplyst og fuld af Mennesker, som alle talte et fremmed Sprog. Paa den ene Side af Kirken saa han en nys gravet Grav; man førte ham til Alteret, hvor en smuk, rigt klædt ung Herre, og en smuk, ung Pige, som dog saa bleg og forvildet ud, ventede paa at blive viet. Dette sker ogsaa; man giver ham hans Penge og siger, at nu skulde han gaa igen. Han lod ogsaa, som om han gik, men skjuler sig i en ham velbekendt, mørk Gang for at vente til de atter gaar ud. I Begyndelsen var alt stille, men en Stund derefter hørte han paa een Gang en lydelig Mumlen, dernæst et Pistolskud, og straks efter bliver alt stille, Lysene sluktes ud; og alle Folk forlod Kirken. Da det var Nat, kunde han intet se; han bestemte sig til at gaa hjem og komme igen straks den næste Morgen for at se, om han kunde opdage et Spor af, hvad der var forefaldet. Han finder da Kirken tom, og alt i Orden, og den friske Grav kastet til. Han aabner den, og i den ligger den unge Pige død, som han havde viet Aftenen tilforn.“

Fortællingen vakte levende Interesse i Romantikernes Kreds. I et Brev fra Friedrich Schlegel til Schleiermacher af 16. Januar 1800 hedder det: „Schelling, som absolut ikke ønsker sig navngivet, har skrevet et meget smukt Digt i Terziner, hvori han har behandlet en bogstavelig sandfærdig Begivenhed.“

Schellings Digt, hvis Overskrift lyder: „Die letzten Worte des Pfarrers zu Drottning auf Seeland“, udkom i den af A.W. Schlegel og L. Tieck udgivne Tübinger Musenalmanach for 1802. Blandt hans Papirer er ogsaa opbevaret en engelsk Oversættelse af Digtet.

Det foreliggende Udkast har Steffens omsider, uvist hvornaar, udformet i sin Novelle, som han optog, først i den af ham, von der Hagen og Hoffmann i 1824 udgivne Bog „Geschichten, Sagen u. Märchen“, derefter i sine „Novellen“, Breslau 1837, 1. Bind, og Sagnet var saaledes naaet ud til almindelig Kundskab.

I den første Halvdel af Novellen følger Steffens det ovenfor meddelte Udkast. Præsten ledes med tilbundne Øjne ind i den menneskefyldte Kirke, hvor han hører et fremmed Tungemaal, som han holder for at være Russisk. Bindet tages fra hans Øjne, og han ser sig staa foran Alteret, Kirken er straalende belyst. Kun Midtergangen er tom, og han ser en Sten, der ellers dækkede en Grav, stillet paa Højkant, og en frisk oprodet Grav.

Paa dette Stadium i Fortællingen tager Fantasien Fart.

En Mand, hvis prægtige guldbroderede, grønne Dragt med en Ordensstjerne paa Brystet røbede hans høje Stand, kommer skridende op ad Gangen, førende en ung Pige, yndefuld og skøn at skue i himmelblaa Brudedragt. Bag ved Brudgommen gaar en kæmpestor Mand med et skummelt Udseende og en styg gammel Kone, der ser spodsk paa Bruden. Præsten maa nu forrette Vielsen og spørger om Navnene. Der svares Neander – Feodora. Han stiller de vanlige Spørgsmaal til Brudeparret. Mandens Ja lyder højt skurrende, Kvindens som en Døendes Angstskrig. Præsten faar atter Bind om Øjnene og puffes ud af Kirken, men skjuler sig i en Krog. Der lyder et Skud og et Kvinde-skrig, og han hører, hvorledes Graven kastes til. Mængden forlader Kirken, og alt bliver mørkt og tomt, hvorefter han skynder sig til Landsbyen, vækker Naboer og Venner og formaar omsider et Par til at følge sig med Brækjern og Skovle. I Morgendæmringen ser de et Skib fjerne sig for fulde Sejl. Graven aabnes, og i den finder man en rigt smykket Kiste, i hvilken den myrdede Brud hviler, dræbt af en Kugle gennem Hjertet. –

Steffens søger at give Novellen et vist autentisk Præg ved til Slut

at meddele, at Præsten i Rørvig indberettede det skete til Sjællands Biskop, der ufortøvet gav ham Paalæg om at fortie Sagen. Efter Præstens Død fandt man en af ham forfattet udførlig Redegørelse tilført Kirkebogen. Nogle har ifølge Steffens sat Begivenheden i Forbindelse med de hurtige og voldsomme Tronforandringer efter Peter I. og Kejserinde Catharines Død.

Den historiske Troværdighed af Steffens' Fremstilling er allerede tidligt blevet kritisk imødegaaet, nemlig af J. H. Larsen, Sognepræst i Holbæk og hjemmefødt i Nykøbing, i dennes 1832 udgivne Beskrivelse af Ods- og Skippingeherreder, der altsaa fremkom otte Aar før Steffens udsendte første Bind af sine Livserindringer. Man behøvede, hævder Larsen, ikke at gøre en saa lang Vej for at skille sig af med et Fruentimmer. Der var ingen Præstebolig ved Rørvig Kirke, ej heller en By ved samme. Kirkebogen indeholder intetsomhelst om Sagen. Intet Skib og mindst ved Vintertide lægger sig dér, hvor Steffens' fortæller, at Folkene landsattes, og hele Fortællingen betegnes som en Fabel.

Steffens kommer endnu en sidste Gang tilbage til Rørvig-Sagnet i „Was ich erlebte“, hvor det hedder: „Hin gaadefulde Begivenhed, som jeg havde medbragt fra mit Fædreland, der havde rystet Goethe, da han hørte det, og som Schelling har behandlet i Terziner, syntes mig at være min personlige Eje, og en Tid lang var jeg beflittet paa at omforme det til et Drama. Ifølge denne Fortælling bliver, som bekendt, en Præst, der boer i en øde, gold Egn, tvungen til at vie et Brudepar om Natten i en Kirke, der er blevet alene tilbage af en forsvunden Landsby, og som ragede op af det ødelæggende Flyvesand. Fremmede Folk, der taler et ukendt Sprog, er landet paa den øde Kyst og fylder Kirken, Præsten maa mod sin Vilje forrette Vielsen. Han bliver med Magt fjernet fra Kirken; de Fremmede indskiber sig, men man finder Bruden myrdet i Kirken. Den uopløselige Gaade i denne Fortælling skulde antydes, men ikke løses. Jeg vilde i Præstens Skikkelse fremstille en Himmel af klar og religiøst Sindelag, modsat en Afgrund af titanisk, djævelsk Forvildelse i Brudgommens Person. Planen blev mig dog aldrig overskuelig klar. Fragmenter af Dramaet er hovedsagelig forsvundet af mine Papirer; alligevel har dette Forsøg beskæftiget mig saalænge og vedholdende, at det udgjorde en væsentlig Del af mit daværende Liv. Kun et kort Fragment, en Bøn, fremsagt knælende af Præsten, netop som de to fremmede Mænd træder ind, der truende tvinger ham til at gaa med til den fjerne Kirke“. – Herefter følger Digtet.

Folkemindesamleren J. M. Thieles første Gengivelse af den stedlige

Overlevering om Tildragelsen (Danske Folkesagn, 1818) hviler sikkert paa mundtlige Meddelelser, indhentede paa hans tidligste Vandring i Nordsjælland i det Øjemed at samle Folkeminder.

Traditionen beretter kun om en natlig Gravsaettelse i Kirken og gengiver antagelig Sagnet i dets reneste, oprindelige Form. I den 1843 udkomne forøgede Udgave af „Danske Folkesagn“, er der tilkommet nyt Stof, dels hentet fra den Gang endnu omløbende Overleveringer, dels Laan fra Steffens' Novelle. Ifølge Thieles Version skal det have tildraget sig hundrede Aar tilbage i Tiden, at der uden for Rørvig en Gang om Aftenen ankrede en stor Sejler, som formentes at være et russisk Krigsskib. Samme Nat blev Præsten overrasket af nogle bevæbnede og formummede Personer, som under Løfte af en rigelig Belønning, men tillige ved svære Trusler befalede ham at tage sin Bog og følge med op i Kirken, hvor han skulde forrette en Vielse. Da han traadte ind, fandt han Kirkerummet oplyst, og mange ham ubekendte Personer forsamlede i den dybeste Tavshed. For Alteret ventede en Brud og Brudgom paa ham i prægtige Klæder. De var tilsyneladende af høj Stand. Bruden var bleg som Døden. Da han nu havde erklæret dem for rette Ægtefolk at være, og Vielsen var til Ende, faldt der pludseligt et Skud i Kirken, hvilket strakte Bruden død hen for Alteret. Følget drog bort i Tysthed, førende Liget med sig og forsvandt i den mørke Nat. Næste Morgen havde Skibet, som laa udenfor, lettet Anker, og den hele Begivenhed er skjult i Mørke.

Som det ses, afviger Thiele fra Steffens særlig paa eet Punkt, nemlig deri, at Brudfølget fører Liget med sig, i Stedet for at begrave det i Kirken.

Thiele har optegnet Udsagn fra tre forskellige Meddelere paa Stedet, som alle beretter, at der ved Aar 1720 skal være dræbt en Kvinde i Kirken, og een veed endog, i Lighed med Steffens, at fortælle, at den daværende Præst forfattede en Beretning om Begivenheden. Rørvig ældste Kirkebog begynder iøvrigt med Aaret 1731.

Den folkløristiske Forskning har i Rørvig-Sagnet, hvad der er ret sjældent, Mulighed for at kunne følge et Folkeminde tilbage til dets Udspring og paavise de Tilsætninger, det i Tidernes Løb har optaget.

I sin Danske Krønike fra 1604 beretter Arild Huitfeldt, at da Marsk Stig var død paa Øen Hjelm, hvilket skete 1293, blev hans Lig ved Nattetide ført til Hindsholm Kirke og hemmeligt begravet, da hans Svende ikke vilde, at hans Lig skulde mishandles af hans Fjender. En Pige, der kom forbi, saa Lys i Kirken og et Lig bæres

ind, hvilket hun gav til Kende for Præsten i Dalby, der lod Graven ransage. Et Fløjelsklæde, der laa over Liget, blev taget op, og Pigen fik sin Død deraf. Hun viste det til sin Fæstemand, der havde været en af Marsk Stigs Svende, og for at hun ikke skulde røbe Hemmeligheden, myrdede han hende.

Det samme, siger Huitfeldt til Slut, fortælles om Rørvig.

Hundrede Aar efter ham har Præsten i Dalby optegnet Sagnet, som i den Form, han har givet det, er bleven benyttet af Chr. Winther i „Vaabendragerens Ed“. I Stubberup Kirke, Annex til Dalby, det nordligste Sogn paa Hindsholm, findes en Sten uden Indskrift eller Prydelse, der siges at være lagt over Marsk Stig ligesom en i Kirken.

Endelig nævnes ogsaa det, Hjelm nære Helgenæs som Stedet, hvor Marsk Stig skulde være gravsat. En derværende, med Huitfeldt samtidig Præst, har optegnet Sagnet, som han har hørt det fortælle omkring 1592, dog uden Slutningen om at Svenden dræber sin Fæstemø.

Af de tre nævnte Lokalteter turde Rørvig have størst Sandsynlighed for sig, fordi Kirken ligger saa langt fra Landsbyen paa den vilde Mark, hvor, som V. Bergsøe siger i „Bruden fra Rørvig“, den fredløse Kongemorders Ben var godt gemt paa dette øde Sted, og kun Kattedattets Bølger kunde forraade Hemmeligheden.

For Rørvigs Vedkommende kan ogsaa Sagnet følges helt ned gennem Tiderne. Holger Parsberg skriver ved Aar 1677, at han i Kirken har set Marsk Stig afbildet med sine to Døtre, hvilket aabenbart er en Mistydning af de paa Altertavlen fremstillede bibelske Figurer. I sit Værk om danske Indskrifter (*Marmora danica*) fra 1740 anfører Erik Pontoppidan, at nogle mener, at Marsk Stig er begravet i Rørvig og, vel efter Huitfeldt, beretter, at en af hans Svende, der havde været med til at begrave ham, dræbte sin Kæreste, fordi han frygtede, at hun skulde røbe Stedet.

Endelig har man en haandskreven Indberetning fra Præsten i Rørvig Hans Thornebye, gift med Steffens' Moster (s. d.), nedskreven 1758, hvori det hedder: „Rørvig, en Mil fra Nykøbing, sluttes at være kontraheret af Røver-Vig, hvor de gamle Fribyttere og Sørøvere har i forrige Tider haft deres Tilhold i Indgangen til Isefjorden. Det siges, at den bekendte Rigets Marsk Stig, som var med at omkomme Kong Erik Glipping, blev paa et Skib bragt til Rørvig fra Øen Hjelm og om Natten blev begravet i Rørvigs Kirke.“

Rørvigs Kirkebog beretter om mange Skæbnetragedier, der paa forskellig Maade kan have tilført Sagnet Stof og øget dets Uhyggestemning.

I 1741 anføres, at Kontrolløren VON DER LINDES Lig er „tilflydt til Land“. 1748 begravnes den myrdede KIRSTEN CLAUDATTER. Den stormfulde Vinter 1784 gav Anledning til to Strandinger, der krævede ikke faa Ofre. Den 27. Oktober forliste totalt udfør Rørvig Snaven „Tugendreich“, tilhørende Skatmester Greve SCHIMMELMANN og ført af Kapitain HENDRICH FÆDDERSEN, hvorved hele Besætningen, ialt 12 Mand, omkom, som blev begravet paa den nordre Side af Kirken „med stor Skibsceremoni efter Föhrer Skik“. Kort efter – 11. Novbr. – strandede Galeasen „Freundschaft“ fra Stralsund, hvorved sex Mænd, Skipperen, Styrmanden, Kokken og to Passagerer PETER HAMORIN fra Stockholm og JOHAN KIELDSON fra Åbo mistede Livet.

Da Steffens var syv Aar gammel, hændte der en Begivenhed herhjemme, der højst sandsynligt har givet Anledning baade til det stedlige Sagn om en russisk Prinsesses Begravelse i Kirken og Steffens' Hentydning til Paladsrevolutionerne i Rusland. I Aaret 1780 lod nemlig Kejserinde Catharine, ifølge Overenskomst mellem det russiske og danske Hof, den 1740 styrtede Tronfølger IVANS efterlevende fire Søskende, der i mange Aar havde hensiddet i russisk Statsfangenskab, overføre til Danmark, hvor deres Faster, Enkedronning JULIANE MARIE, paatog sig Omsorgen for deres Indstallering i et Palæ i Horsens, hvor den sidstlevende døde i 1807.

Fregatten, der førte Brunsvigerne om Bord, gik i Oktober 1780 fra Norge over til Fladstrand, og kan meget vel være bleven drevet sønderpaa i det haarde Vejr og iagttaget af Folk fra Sjællands Odde. Den Hemmelighedsfuldhed, hvormed de russiske Prinsebørn var omgivet, har sat alskens Rygter fra Nykøbing og Gaardene i Odsherred i Omløb, og som har faaet yderligere Næring i Rørvig. Meget sandsynlig lyder H. Ellekildes Formodning, at det russiske Moment, som Steffens understreger saa stærkt, allerede er indført i 1762 under den truende Krigsfare fra Rusland. Maaske har ogsaa de ovenfor omtalte Strandinger ved Rørvig spillet med i Steffens' Drengerindringer.

Resultatet af nærværende Undersøgelse er da i Korthed følgende. Sagnets Kærne, Marsk Stigs hemmelige Begravelse, der henlægges til Nordsjælland og som tør formodes at have historisk Hjemmel, forflygtiges gennem Aarhundreder, og Marskens Navn gaar i Glemme. Det hendøende Sagn optager et nyt dramatisk Moment i Brude-drabet for Altret (Højby Sagnet). I sin Opløsningstilstand søger det ny Næring i et virkelig stedfundet Drab eller opdigtet i Rørvig, indtil det endelig under Indflydelse af Russerfrygten i 1762 og Brunsvigerens Overførelse til Danmark faar en poetisk Udpyntning ved at gøre en

russisk Prinsesse til Hovedfiguren i en dramatisk Handling. Steffens udnytter alle Momenter og iklæder Sagnet Romantikken mystiske blaa Dragt, og hans novellistiske Fremstilling udgives atter for Sagn baade paa dansk og særlig paa tysk Grund i den Form, som f. Ex. Müllenhoff har gengivet det i sin Samling af tyske Folkeminder.

Endnu engang skulde Steffens gense de Egne, som fordem havde været „Genstand for hans Længsel og foresvævede ham med alle Idyllens Tillokkelser“. Atten Aar gammel, altsaa i 1791, da Faderen tiltraadte sin Stilling som Regimentsfeltskær, blev han revet ud af sine paabegyndte Studier ved Universitetet for, som han udtrykker sig, at fungere som Huslærer hos nære Paarørende i Odsherred for 2 Smaa-piger og en 7aars Dreng. Denne unavngivne Slægtning var hans Moders Stifsøsters Ægtefælle, den økonomiske Forfatter FRANTZ WILHELM TROJEL, der i nogle Aar havde været Forvalter paa Anneberggaard og Ellingegaard og derefter tjent som „kgf. Inspektør for de nye Indretninger sammesteds“. I 1790 var han bleven ansat som Forvalter ved det derværende kongelige Gods, hvor han med stor Dygtighed gennemførte Udskiftningen af Landsbyerne. I 1792 boede paa Anneberggaard Kammerraadinde ULRIKKE ELEONORE HANSEN sammen med Sønesønnerne JACOB og POVL CHRISTIAN BANG, Sønne-døtrene ULRIKKE ELEONORE og CECILIE MARGRETHE MØLLER, en Dattersøn NICOLAY STORM RIEGELS paa Kongsberg og Datterdatteren CATHARINE MARIE GRUNDTVIG. Steffens' Elever var hans Søn JACOB THOMAS TROJEL (1782–1859), senere Ejer af Vaar, og Døtrene ULRIKKE ELEONORE (f. 1784), gift 1° m. Kapitain LORENZ FRIBERT og 2° m. CHRISTEN BENZON TROJEL – og ELISABETH (f. 1785), gift m. Præst i Kornum FRANZ WILHELM TROJEL.

Steffens dvæler kun ugerne ved dette Ophold, idet han dels ikke følte sig egnet til Lærergerningen, dels fordi der først tilstødte ham en Forgiftning og han derpaa blev ramt af Solstik, hvilket blev den nærmeste Aarsag til, at han forlod Tjenesten og maatte søge Helbredelse paa Frederiks Hospital i København.

V. Helsingør.

Med Faderens Ansættelse som Regimentsfeltskær ved 1. Husarregiment i Helsingør (1780) begynder Henrik Steffens' Erindringer efter hans eget Udsagn i Sammenhæng.

I et af de værdifuldeste Kapitler af hans Livshistorie har han klædt Sundtoldstaden og sit Barndomshjem i Livets Farver. Især er Skil-

dringen af Feststemningen i Staden ved Budskabet om Fredsslutningen i Versailles af betagende Virkning.

Fra Pogeskolen kom han i Byens lærde Skole. Den laa i Karmeliterklostrets nederste, vestlige Længe ud mod St. Annægade. Rummet var ved en Søjle i Midten delt i fire Afdelinger og ligesaamange Klasser. I den øverste, der var adskilt ved en Væg, underviste Rektor. I Midten stod en Stol til Læreren, paa begge Sider to Bænke og Borde til Eleverne. De tre andre Klasser var indrettet paa samme Maade, dog uden Skillorum, hvad der bragte Forvirring i Undervisningen. Skolen havde paa hans Tid omkring 50 Disciple. Rektor var den som Filosof og senere norsk Statsmand kendte NIELS TRESCHOW. Et af denne udstedt Vidnesbyrd for Steffens lyder: „HENRIC STEPHENS, en Søn af Hr. Regiments Feltskier Stephens, 9 Aar gl., blev indsat i 3die lectie i April Maaned Aar 1782. Har i Begyndelsen været meget sygelig, og derfor var ved den aarlige Examen i Augusti Maaned samme Aar ey nogen betydelig Fremgang giort“.

VI. Roskilde.

Om Henrik Steffens' Skolegang i Roskilde giver Discipelprotokollen ret fyldige Oplysninger:

„1785 28. Sept. blev HENRIC STEPHENS og NIELS CHRISTIAN BANG STEPHENS examinerede; de hafde læst Eutropius, Phædrus og Justinus 20 Bøger og 12 Capitler Grædsk i N. T., fik Stød imellem en 1. og 2. Part i 4. Lectie. De medbragte fra Hr. Rector Treskou i Helsingøer, hvor de hafde gaaet i Skole, af Indhold, at de hafde Lyst og Beqvemhed til Studeringerne, at hand paa Skolens Vegne hafde intet imod deres Forflyttelse, da deres Fader maatte forandre Bopæl.“

Senere, 1786, 12. April optoges den tredje Broder PETER FRIDERIC SVANE STEPHENS i 3. Lectic.

Om alle tre Brødres Afgang hedder det:

„1787, 27. Juni, bleve HENRIK, NIELS CHRISTIAN BANG og PETER FRIDERIC STEPHENS tagne af Skolen for at følge deres Fader, som er forflyttet til Kiøbenhavn. De fik Testimonium om at de her i Skolen hafde forholdt sig vel og givet Prøver paa Bekvemhed til Bogen.“

Om de tre Halvbrødre af Navnet LINDGREEN, Steffens' Klassekammerater, har jeg samlet følgende Oplysninger:

1. FREDERIK CHRISTIAN (Forældre: if. Daabsattest: Thomas Jespersen, Constabel af 23. Comp. og Johanne Hansdatter; if. Hundrup: Thomasius Lindgreen, ballisteriorum præfectus et Johanne Groot),

dbt. 2. April 1767 i Holmens Kirke med Navnene HANS [!] CHRISTIAN; optaget 1778 (22. Okt.) i Skolen, understøttet af Arveprins Frederik, 1787 Student, 1798 cand. theol. 1800 Kapellan i Svendborg, † 31. Juli 1805.

2. FERDINAND LUDVIG VILHELM LINDGREEN, den bekendte Skuespiller, født 1770 i Kbhvn. og døbt 10. April i Holmens Kirke som Søn af Konstabel i Marinen THOMAS JESPERSEN og JOHANNE HANSDATTER.

Han boede i sin Discipeltid if. Folketællingen af 1787 sammen med Broderen FREDERIK i Huset hos Vognmand JACOB ELSBERG. Han anmelder 2. Aug. 1817 til Skifteretten, at hans Moder, JOHANNE KIRSTINE født GROTH, Enke efter Archeliemester THOMAS JESPERSEN LINDGREEN, er afgaaet ved Døden. Da hun ej efterlader andre Arvinger end ham og desuden har haft sit Tilhold hos ham samt at hendes Efterladenskaber ikke tilstrækker til hendes Jordefærd, fordres intet Skifte efter hende. Sønnen har givet hende en første Klasses Begravelse, idet han for Ligvognen har betalt 10 Rdl.

Vor Frue Ligbog udsiger: 1817, 6. August, begr. Mad^{me} Johanne Kirstine Lindgreen født Groth fra Nye Torv 116, 90 Aar, Alderdom. Da Aldersangivelsen maa skyldes Sønnen og vel altsaa tilnærmelsesvis er rigtig, skulde hun være født 1727.

3. CHRISTIAN NICOLAI (Forældre: Tømmermester NICOLAY JENSEN og KAREN LINDGREEN, f. 1772, dbt. 18. Dec. i Holmens K. optaget 1781 (17. Nov.) i Skolen, boede if. Folketællingen 1787 paa Skomagergade, da han kaldes Christian Nicolai Lindgreen, hos Modern, Pensionist, Enke efter 2. Ægteskab, 53 Aar, Sønnen af 2. Ægteskab. Han blev 1790 Student, 1798 cand. jur., 1800 Auditor ved sjællandske Infanteriregiment, 1803 Regeringsraad og Auktionsdirektør i Trankebar, † dér 17. Febr. 1817. Gift 21. Nov. 1800 m. CATHRINE ELISABETH FRELSEN (Forældre: Renteskriver, Kammerraad, GEORG FRELSEN og METTE CATHARINE FRELSEN), f. 30. Dec. 1777, † 31. Jan. 1812 i Trankebar.

Om THOMAS JESPERSEN, Fader til Frederik og Ferdinand Lindgreen, vides, at han (ifølge 3. Divisions Skibsbog) under Navnet Thomas Jespersen Slesvig 1755 (26. Febr.) antoges som Menig, ved Fregatten Møen, „agtes ikke“, 1757 (22. Dec.) da han stod ved 3. Divisions 3. Komp. Nr. 85, avanceret 1758 (16. Aug.). I Extraskattemandtallet for 1762 opføres han som Artillerist af 3. Div. 3. Komp. med Kone JOHANNE CHRISTINE JESPERSEN, Kones Søster MARGRETHE ELISABETH SKYT og tvende Bøtn: CAROLINE FRIDERICHE HALLE 6½ Aar. JOHANN FRIDERICH JESPERSEN 1 Aar 2 Mdr. Endnu 1770 var han, som det ses,

kun Konstabel, skal derefter være bleven forfremmet til Arkelimester, men maa være død kort efter, da hans Enke 1771-72 havde ægtet Tømmermester NICOLAI JENSEN. Man nødes til at tro, at Johanne Hansdatter, Johanne Kirstine Groot og Karen Lindgreen er samme Person.

Med Skuespillerens „yngre“ (skal vel være ældre) Broder FREDERIK CHRISTIAN sluttede Steffens Venskab. Til ham betroede han i et Brev sin første Forelskelse i et til ham stilet Brev, som faldt Faderen i Hænde, hvilket blev en betydelig Begivenhed i Drengens Liv. Steffens skriver, at han ikke veed hvad der siden blev af Vennen, hvorimod han senere blev bekendt med Skuespilleren, hvem han besøgte paa dennes Landsted ved Frederiksborg, da han overværede Kroningen. Ved sit Ophold i Stockholm i 1824 omtaler Steffens (IX, 150) CAROLINE WALTER som den altbeherskende Primadonna i Stockholms Opera. Han veed ikke, om hun da endnu var i Live, men det virker unægtelig forbløffende, naar han skriver, at hvad der gjorde hende interessant for ham skyldes, at hun var Moder (!) til hans Skolekammerat Skuespiller Lindgreen.

Skolens Rektor var i Steffens' Tid Justitsraad HANS CHRISTIAN SACTORPH, der mere lignede en fornem Verdensmand end en Skolelærer; han døde kort før de tre Brødre forlod Skolen 1787. Konrektor var SØREN SEVEL, ugift og 47 Aar gammel. Lektiehøreren i øverste 5. Klasse var den 60aarige MATHIAS ØVRE.

De to Aar, Steffens besøgte Roskilde Kathedralskole, gemte efter hans Udsagn alle Spirer til hans Fremtid og var i deres ydre tilsyneladende Fattigdom de rigeste i hans Liv, hvilket han nærmere begrunder.

Eleverne i Mesterlektien, hvoraf flere var omkring en Snes Aar gamle, udøvede et Voldsherredømme mod de øvrige Klasser og mishandlede endog de mindste Dreng i Skolen. Steffens stillede sig i Spidsen af Duxene i de fire Lektier til Værn mod fremtidige Overgreb. Planen blev imidlertid røbet, og Steffens nævnt som Ophavsmand til Rejsningen. Følgen var, at hans Broder en Morgen blev overfaldet paa Vej til Skolen og fik tilføjet et gabende, blødende Saar i Hovedet. Faderen gik under stor Deltagelse af Eleverne med Drengen harmfyldt til Rektoren, der Dagen efter holdt Strafferet i Skolen og i alle Disciples Nærværelse lod tildele Voldsmanden en alvorlig korporlig Revselse. Mesterlektien vilde hævne sig paa Steffens, som blev taget i Beskyttelse af en kæmpestærk Discipel, en Islænder ved Navn JON JONSSON WIDØE, Søn af Landfoged SKULE MAGNUSSON, der forlod

Skolen i Januar 1786 med det Vidnesbyrd, at han var tungnem og bleven forsinket i sin Lærdom ved Sygdom, men var dygtig i Latinen, hvilket ogsaa Steffens fremhæver.

Rigtigheden af Steffens' Fremstilling af denne Skolerevolte bekræftes af hans Skolekammerat, Pædagogen C. L. STRØM, der omtaler den udførligt i sine Livserindringer. Afstraffelsen af den Discipel, der havde overfaldet Steffens' Broder, efterlod et dybt Indtryk paa Strøm, hvis Beretning lyder: „Jeg erindrer godt denne Scene. Delinkventen blev stillet frem imellem de saakaldte Mesterlektier (de nederste Klasser) og dér af Rektoren selv straffet med Haandtager. Da han fra Smaalektierne af var godt vant til denne Behandling, var han derved bleven saa hærdet, at 60 Haandtager ikke bragte ham til at kny, men endelig lod han et Par bønfaldende Ord falde, hvorved Exekutionen kom til at ophøre, dog især fordi Rektoren havde sat alle sine Kræfter til og nu selv ønskede en Ende paa denne Scene. Steffens og hans Broder undgik de ubehagelige Følger, som denne Begivenhed kunde have haft for dem, ved at de tilligemed Faderen forlod Byen kort Tid derefter.“

En anden Begivenhed, der tildrog sig i hans Skoletid og som har indprentet sig i hans Bevidsthed, er det Selvmord, som en Discipel begik kort før Steffens forlod Roskilde. Ifølge dennes Beretning havde Eleven, hvem han kun betegner med Bogstavet H, og som var Bornholmer af Fødsel, fornærmet en Kammerat af jødisk Herkomst. Dennes Fader, en rig Bankier i København, paatalte dette strengt. Præsten, hos hvem H. boede, irettesatte Synderen haardt, hvilket Disciplen tog sig saa nær, at han druknede sig i sin Værts Brønd. Steffens siger, at han selv saa Liget. Talen er om Disciplen JØRGEN IPSEN HIORT, Søn af Rektor i Rønne, Sognepræst i Øster Marie og Hustru METTE JØRGENDATTER IPSEN. Skoleprotokollen udsiger, at han blev examineret 1784, 17. Juni, og optoges i 5 Lectie. Forud havde han været undervist i 5 Aar af Kaptain JOHAN ANKER i Nexø. Om Bevæggrunden til hans Selvmord oplyser Skolens Arkiv intet udover en Notits, lydende: „A° 1787 i Januarii Maaned døde Jørgen Ibsen Hiort.“ I Kirkebogen forties Selvmordet ligeledes. Det hedder: „1787, 26. Jan., Discipel Jørgen Ibsen Hiorth, begr. paa Domkirkegaardens syndre Side, 18 Aar gl.“

Den gejstlige Mand, der ved sin Straffeprædiken blev Aarsag til den unge Hiorts Selvmord, var Kapellanen ved Domkirken PEDER BAAGØE, hos hvem hans Sambo C. L. Strøm var i Pension. Denne kom daglig sammen med Hiort for at gennemgaa Lektierne.

Gejstligheden ved Domkirken Provsten CHRISTOPHER SCHULTZ og hans Kapellan, den førnævnte PÆDER BAAGØE, var uden Betydning for Steffens' vaagnende Religiøsitet, og han nævner dem end ikke med Navn. Kirketugten var slap; efter at have sunget forlod Disciplene Kirken. Han mindes ikke nogensinde at have paahørt en Prædiken i Domkirken, hvorimod dens højtidsfulde minderige Rum fyldte ham med Andagt, naar han var derinde, ene med sig selv. Han søgte og fandt sin Gud gennem Paavirkning fra Præsten i „en afsides Forstad til Roskilde“. Hver Søndag gik han ud til Landsbykirken for at høre Præsten prædike, en midaldrende Mand med venlige Træk, et frit og aabent Blik og med en klar, tydelig Røst. Hjemvendt maatte han gengive Indholdet af Prædikenen for sin syge Moder og de yngre Søkende. Vejen til Kirken i den opvaagnende Natur Paaskemorgen blev en aandelig Oplevelse for ham, som satte Grøde i hans Følelsesliv, og han har gengivet denne Stemning i betagende Ord, der henleder Tanken paa Goethes Faust.

Præsten, der sigtes til, var den paa hin Tid 36 Aar gamle Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Roskilde ARILD FRIIS WORSØE.

Steffens' udprægede Slægtsbevidsthed og Familiefølelse vakt af Kantoren ved Domkirken, hvem han iøvrigt skildrer som løjerlig af Skikkelse og med bisarre Manerer, der gjorde ham latterlig. Kantoren, hvis Navn han ikke nævner, er CHRISTOFFER GIESSING, der i sit bindstærke Værk „Danske Jubellærere“ (1779–86) ogsaa, uden kritisk Sans, har opstillet Slægten Bangs Stamrække, som han fører tilbage i lige Linje til Esbern Snare. Dette Udsnit af sit Værk forærede han Steffens' Moder, der i sin Ring førte Hvidernes Vaaben. At se alle dalevende Medlemmer af Slægten Bang lige ned til Børnene paa Tryk opført som Ætlinge efter en af Danmarks berømmeligste Mænd, opfyldte hele Familien med Slægtsstolthed, som det kendes af Steffens' Farbroder, OLUF LUNDT BANG, der paa Grundlag af hin uvederhæftige Stamfølge lod sin Adel „fornye“ i 1777 og kaldte sig DE BANG. Overbevisningen om Afstamningen har holdt sig i hans Efterslægt lige ned til hans Ætling Forfatteren HERMAN BANG, der paa sine Visitkort over Navnet DE BANG anbragte en adelig Krone.

HENVISNINGER

S. 1, Linje 9 f. n. J. P. Mynster, 1854, 16, 48, 135, 159. — 6 f. n. OEHLenschLÄGER: Mindeblade om Adam Oehlenschläger, 1873, 427. — 1 f. n. LOUISE AUGUSTA: Regeringsskiftet 1784. Kbhvn. 1888, 101. — S. 2, 6. HUMBOLDT: Briefe von

- A. v. Humboldt an Varnhagen von Ense, Leipzig 1860, 95 ff. — 7 f. n. Clemens Petersen, Fædrelandet, 1864, 228.
- I. Afstamning (S. 4) Efterl. Reventlowske Papirer IV. 334; VI, 578. Nanna Lange, Slægten Weldingh, 1906. Marx Johan Steffens: Patente 1706, 27. Aug. (Rigsark.).
- II. Slægten Steffens (S. 5), L. 14. HEINRICH STEFFENS: Sager til Supplikprot. 1773 (Rigsark.). — L. 17. ULRIKKE ELEONORE: S. Elvius, Familien Hagerup, S. 11. Folketælling 1801.
- III. Slægten Bang (S. 7): Stamtavlen udarbejdet paa Grundlag af Hundrups trykte Slægtebog og hans haandskrevne Tilføjelser (Rigsark.): en Nyudgave tiltrængtes. — (S. 8), L. 7. KAREN SOPHIE: F. Petersen Blidstrup, Grevinge Sogn, 1921, 68, 244. — L. 15. Jakob: Ny Enkekasse 1263 (Rigsark.)
- IV. Odsherred (S. 10) Steffens I, 84. — (S. 11), L. 5. FÖRSTER: ib.; VIII 408. Gl. Enkekasse 2921. — L. 17. WINSLOW: Holbæk, Kalundborg, Sæby og Dragsholm Amters extraord. Skifter 1780 (Landsark.). — (S. 18), L. 13. TROJEL: Steffens II, 47. V. Helsingør (S. 18). Steffens I, 27, 39, 44.
- VI. Roskilde (S. 19). Steffens I, 88. Roskilde Kathedralskoles Discipelprot. (Landsarkivet). (S. 20), L. 11. J. K. GROTH: Hvidebog Nr. 6, Skifte (Landsark.). Steffens, I, 265. — (S. 22): ib. I, 118. — (S. 23), Selvmord: ib. II, 323. Gemt og Glemmt I, 35; II, 323. — (S. 23), L. 23: GIESSING: Steffens, I, 105.